

DRUHÁ REPUBLIKA A PROTEKTORÁT

BOLESTNÝ ÚSTUP ZE SLÁVY

Období po Masarykově smrti v září 1937 nezadržitelně směřovalo k mnichovské dohodě a zničení Československa. Zhroutil se systém, kterému se „prezident Osvoboditel“ se svými spolupracovníky snažil téměř dvacet let vtisknout svěbytnou tvář. Místo rozvíjení a dalšího posilování oslavného narativu československé revoluce nastoupila tvrdá bilance předchozího vývoje, která s sebou přinesla nepřeborné množství kritických komentářů i tvrdých ataků na adresu dosud oslavovaných symbolů zakladatelského mýtu. S ohledem na dynamiku vývoje v letech 1938–1939 se domácí historiografie ocitla spíše ve vleku událostí, bez výraznější možnosti podrobit je hlubší analýze. Hlavní tribunou pro hodnocení Masarykovy republiky i utváření nového narativu o jejím vzniku se stal tisk. Historici soudobých dějin museli na několik následujících let přenechat své místo politikům, žurnalistům a propagandistům. Zásadně se tak změnila forma vyjadřování i způsob argumentace ovlivňující hodnocení vzniku ČSR.

V pomnichovském období, kdy od zrodu Československa uplynulo rovných dvacet let, se v denním tisku i v proslovech politiků opět začaly objevovat zmínky o „národní revoluci“. Nejednalo se však o aluzi na prvorepublikový zakladatelský mýtus, ale naopak o snahu charakterizovat právě skončenou éru a nově nastalé poměry v zemi. Ministr bez portfeje a vedoucí Kanceláře prezidenta republiky Jiří Havelka v úvodníku *Národní politiky* z 1. ledna 1939 konstatoval: „Události, které se přihodily v posledním čtvrtstoletí uplynulého roku, způsobily u nás tak dalekosáhlé změny, že můžeme plným právem říci, že jsme prožili revoluci. Není to ovšem revoluce krvavá, spojená s násilným převratem ve státě, ale moderní doba zná řadu revolucí nekrvavých, jež nejsou o nic méně významnější nežli převraty způsobené násilnou rukou. Změnila se od základu nejen naše mezinárodní orientace, nýbrž i vnitřní uspořádání státu. Nemám tu na mysli jen úpravu autonomie Slovenska a Podkarpatské Rusi, poněvadž stejně důležitou, ba ještě radikálnější změnu tvoří odklon od řízení státu několika politickými stranami s protichůdnými zájmy, jejichž vyrovnávání se dělo zhusta na újmu prospěchu státu. Přechod z dřívějších poměrů, který vytvořila podzimní revoluce, děje se způsobem postupného přizpůsobování se.“¹

Někdejší anarchokomunistický novinář a publicista Emanuel Vajtauer,² jenž v roce 1929 opustil KSČ, vstoupil do národněsocialistické strany a v době Protektorátu Čechy a Morava se ocitl v řadách kolaborantů, dokončil v listopadu 1938 knihu *Jak po Mnichovu*. Věnoval ji ministerskému předsedovi Rudolfovi Beranovi a snažil se v ní dokázat, že nedávné tragické události mohou být prologem k další revoluci: „To, co prožíváme, je národní revoluce. Nesmíme se dát klamat tím, že národní revoluce se vyvíjí v prvních týdnech jako národní pohroma. [...] Je to revoluce, do které se žádnému nechce. [...] Naše pohroma se prozatím vyznačuje tím, že nemá revolučního křisitele. Má jen velkou anonymní vůli národa žít. Má jen objektivní podmínky, které revoluci provedou, i když snad za úplného bezvědomí národa, takřka proti jeho vůli, jako součet právě oné nezdolné vůle jedinců v národě žít i za nových poměrů.“ Realitu mnichovské dohody Vajtauer vysvětloval jako důsledek špatných rozhodnutí versailleské mírové konference, která nové Československé republice přiznala přehnaně velké územní zisky: „Pokladník ve Versailles nám vyplatil více, než měl. Vracet přeplatek, když už jsme s ním dvacet let volně naložili, je trudné. Ale co naplat! Dnes je jasné, že to byl přeplatek, a nezbyvá než se smířit s nařízenou splátkou celého přeplatku s výhradou ovšem, že konečná dohoda bude lépe dbát našich zájmů.“³

Co Havelka s Vajtauerem nazývali „národní revolucí“, byl de facto pokus o demytizaci uplynulých dvou dekád a snaha o ideové zdůvodnění nového začátku okleštěného státu, jenž by byl zbaven minulých chyb. Historik Jan Rataj zachytil v této souvislosti prohlášení odkazující k „podzemní revoluci“, „veliké a blahodárné revoluci“, „národní revoluci“, „kulturní revoluci“, „novému stupni ve vývoji češství“, „druhému národnímu probuzení“ či ve vztahu k fašistickému tisku o „národní fašistické revoluci“. Takové obraty bylo možné zaznamenat v období mezi abdikací prezidenta Edvarda Beneše 5. října 1938 a přijetím zmocňovacího zákona 15. prosince téhož roku.⁴ Někteří současníci však zmínky o revoluci rozhodně odmítali. Národní socialista Karel Moudrý na stránkách týdeníku *Sobota* 29. října 1938 ujišťoval čtenáře, že vše nasvědčuje tomu, „že jsme prožili ohromný otřes bez porušení právního stavu dosavadního. Nebyla to revoluce v technickém

2 Viz EMANUEL VAJTAUER, *Socialistický stát. Úvaha časová a populární*, Praha 1919; TÝŽ, *Revoluce a diktatura proletariátu*, Praha 1920.

3 Cit. dle: EMANUEL VAJTAUER, *Jak po Mnichovu: můžeme jít s Německem?*, Praha 1939, s. 15–17.

4 JAN RATAJ, Krize českého politického myšlení za druhé republiky, in: Jan Rataj – Antonín Klímek – Zlatica Zudová-Lešková, *Z druhé republiky*, díl I, Praha 1993, s. 7–24; TÝŽ, *O autoritativní národní stát. Ideologické proměny české politiky v druhé republice 1938–1939*, Praha 1997, s. 15–16, 35. Ratajovo hodnocení je historiky dodnes akceptováno. Viz RÁDKA ŠUSTROVÁ, *Zastřené počátky sociálního státu. Nacionalismus a sociální politika v Protektorátu Čechy a Morava*, Praha 2020, s. 73–87.

OBR. 28

E. Beneš s manželkou opouštějí ČSR — loučení na letišti, 22. října 1938

slova smyslu. Tuto okolnost třeba zdůraznit v první řadě a z ní vycházeti při úpravě poměrů do budoucnosti.“⁵

V období druhé republiky se můžeme setkat i s dalšími – vědomými či náhodnými – paralelami s československou revolucí z let 1914–1918. I ty mohly umocňovat dojem, že nyní nastává příležitost k druhému pokusu o „národní revoluci“, tentokrát ale bez chyb a přehmatů vedoucích k mnichovské tragédii. Opět se objevily návrhy na politické „stmelení“ národa, které bylo za první světové války označováno jako úsilí o „koncentraci“ národních stran. Motivy však byly samozřejmě zcela rozdílné. Zatímco cílem sjednocování z let 1914–1918 bylo zajištění společného postupu vůči rakousko-uherské moci, na podzim roku 1938 se politické strany staly předmětem nesmlouvavé kritiky a jejich sjednocení mělo primárně

5

KAREL MOUDRÝ, Žijeme v revoluci?, *Sobota* 29. 10. 1938, s. 457; TÝŽ, Vůně stok, *Sobota* 5. 11. 1938, s. 469.

vést k tomu, aby nedošlo k dalšímu prosazování partikulárních stranických zájmů na úkor zájmů národních. Výsledkem byl vznik Strany národní jednoty, v jejímž čele stanul předseda agrárníků Rudolf Beran a kvaziopoziční socialisticky orientované Národní strany práce.⁶

Agrárnický novinář Antonín Paleček na stránkách týdeníku *Brázda* z 21. prosince 1938 hlásal potřebu, aby se s „očistěným štítem“ nastoupilo „v duchu národní jednoty k zápasům o ideovou náplň a charakter nového česství“. Za tímto účelem však bylo nutné vrátit se až do dávného roku 1918 a ponaučit se z chyb, kterých se dopustili tehdejší evropští státníci, včetně československých politiků. Ti podle Palečka chybně věřili, „že stačí svrhnouti představitele starého politického řádu a vložit veškerou moc v ruce lidu, aby byly tak zaručeny pokojný rozvoj, obecné blaho a spravedlivé řády v republice“. V této souvislosti upozorňoval zejména na negativní důsledky volání po tzv. odrakouštění, které dle jeho názoru především odvádělo pozornost od hlavních úkolů. Systém druhé republiky se tomuto nepravému modelu úspěšně vyhýbá, jelikož vychází ze zcela odlišných premis, než tomu bylo na sklonku první světové války: „Nevzniká cestou revoluční, nýbrž jako projev národní obnovy a nové myšlenkové orientace v českém lidu. Poučena omyly revolučních převratů, hledí smířit, pokud je to možné, nový režim se starým.“⁷

Člen programové komise Strany národní jednoty, sociolog Jan Mertl, rovněž soudil, že dosavadní oslavné hodnocení roku 1918 bylo s ohledem na tragické vyústění prvorepublikové éry už zkrátka neudržitelné: „Na konci světové války jsme převzali zřízení i ducha liberalistické demokracie 19. století, mezi jejímiž požadavky stála na prvním místě idea svobody jednotlivce. Při tom však se i u nás, podobně jako v jiných středoevropských státech, vytvořil systém většího počtu disciplinovaných politických stran, který ve skutečnosti svobodu jednotlivce potlačoval nátlakem stran, avšak nevytvářel jednotnou vůli státního národa.“⁸

-
- 6 Viz rovněž: R. ŠUSTROVÁ, *Zastřené počátky sociálního státu*, s. 88–89. Probíhalo i sjednocování legionářů, rozdělených do více než 10 organizací (Československá obec legionářská, Nezávislá jednota československých legionářů, Kruh srbských legionářů, Kruh francouzských legionářů, Kruh starodružiníků, Kruh legionářů židovského původu, Sdružení italských legionářů, Ústředí pluků ruských legií, Družina dobrovolců zahraničního československého vojska, Svaz invalidů československých legií, Ústřední jednota československých legionářů). Viz Legionáři se sjednotili, *Národní osvobození* 17. 11. 1938, s. 1.
- 7 ANTONÍN PALEČEK, Demokracie autoritativní, *Brázda* 21. 12. 1938, s. 781–783. Obdobně postoje Paleček zastával už v biografii Antonína Švehly z roku 1934. Viz TÝŽ, *Antonín Švehla. Selský vůdce a budovatel státu*, Praha 1934, s. 27 an.
- 8 JAN MERTL, O autoritativní demokracii, *Studentský časopis* 5/1938–1939, s. 138–140. Je na místě dodat, že Jan Mertl se po celá třicátá léta mimo jiné zabýval právě problematikou „vůdcovské demokracie“. Viz MAREK SKOJAJSKA, „Vůdcovská demokracie“ podle Maxe Webera a její ohlasy v české sociologii, in: *Dějiny, smysl a modernita. K 75. narozeninám Miloše Havelky*, eds. Milan Hanyš – Tomáš W. Pavlíček, Praha 2019, s. 129–149 (zde zejména s. 143–147).

Takovéto zpochybňování a pokusy o dekonstrukci narativu československé revoluce však rozhodně nebyly akceptovány všemi bez výjimky. Dosavadní stoupci Hradu se masarykovských ideálů drželi i nadále.⁹ Historik Jan Slavík varoval před nebezpečím hrozícím z tendencí diskreditovat „parlamentní demokracii“. Vyzýval naopak k odhalování „reakční tváře fašistických diktatur“ a především k naplnění Masarykových ideálů a rad. Vlně „politické reakce, která se zvedla bezprostředně po smrti Masarykově“ bylo podle Slavíka nutné čelit právě hodnotami, které prezident vyznával: „mravní zachoalost, odhodlanost k obraně svobody, rozumná politika vnitřní“.¹⁰ Sociálnědemokratický teoretik Josef Macek zase varoval před očekáváním, která si mnozí současníci spojovali se zrušením politických stran: „Kdo se domnívá, že k zlepšení našeho politického života stačí zrušení, tj. zákaz politických stran, projevuje naprostou politickou nezkušenost a neznalost základního předpokladu dobré vlády. Tím jest její veřejná kontrola.“¹¹

MASARYKOVSKÁ, ČI ŠVEHLOVSKÁ TRADICE?

Stoupci tzv. podzimní revoluce odmítali jakékoliv srovnávání druhé republiky s fašismem a nacismem. O myšlenkové svěbytnosti nové „autoritativní demokracie“ přesvědčovali nejen své okolí, ale i sami sebe.¹² Zmíněný Antonín Paleček v této souvislosti vyzdvíhoval nutnost nalézt nové duchovní a mravní základy českého kulturního života, na nichž bude nový stát budován. Zároveň tvrdil, že si velká část veřejnosti neuvědomuje „pravou podstatu převratu“, který prožívala. V důsledku toho „spíše podvědomě než vědomě hledají mnozí analogii s revolucí italskou a německou a očekávají, že nový režim bude důsledně zavrhovati vše, co se dělalo v minulosti“. Upozorňoval na tendence „tupit všechny staré programy,

---

9 Své postoje nezměnil ani týdeník *Sobota*, který se po reorganizaci národněsocialistické strany stal nezávislým periodikem. Vyjádřil je takto: „Zdůrazňujeme svou demokratickou linii v době, kdy se u nás ozývají hlasy, že Masarykova demokracie a humanita selhala a že je mrtva. To mohou tvrditi jen ti, kdo nevědí, že demokratismus je věčné usilování o lepší lidskou společnost. Doufáme, že i naši čtenáři jsou a zůstanou demokraty. Věříme, že schvalují naši víru v demokracii, která neselhala, ale je nepohodlná těm, kdo by rádi chtěli zastavit společenský vývoj. Na masarykovskou demokratickou humanitu chtějí svalovati vinu za národní neštěstí.“ Cit. dle: Naším čtenářům! *Sobota* 19. 11. 1938, s. 481. K pomnichovské atmosféře viz např. JOSEF DAVID, *Vzpomínky na deset let po Mnichovu (1938–1948)*, eds. Josef Tomeš – Richard Vašek, Praha 2021, s. 9–23. Srov. JAN GEBHART – JAN KUKLÍK, *Druhá republika 1938–1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*, Praha – Litomyšl 2004, s. 123–138.

10 JAN SLAVÍK, Než minul rok od smrti Osvoboditelovy, *Sobota* 10. 9. 1938, s. 373–374.

11 JOSEF MACEK, Reforma stran a stranictví, *Národní osvobození* 23. 10. 1938, s. 6.

12 Tento problém přetrvával v některých pracích českých historiků věnovaných druhé republice ještě po roce 2000. Viz JAN RATAJ, Konečná diagnóza druhé republiky?, *Soudobé dějiny* 1/2005, s. 147–154. Srov. J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Druhá republika 1938–1939*. Viz rovněž snahy o rehabilitaci Rudolfa Berana a jeho spolupracovníků: JAROSLAV ROKOSKÝ, *Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany*, Praha 2011.

snahy a ideály“. Nová republika ovšem podle něj nesměla „být založena na lidech zahořklých, nýbrž na lidech věřících, energických a rozumných“, kteří si budou opakovat, „že jsme posledními událostmi oslabeni a ochuzeni, ne však zlomeni“.¹³

„Autoritativně demokratický“ režim druhé republiky se ze samotné podstaty vlastní existence nemohl zcela zříci kontinuity s předchozími dvaceti lety československého vývoje a ani tak programově nečinil. A. Paleček sice připouštěl, že se za první republiky rozmohly mnohé podoby úpadkového myšlení a citění, nebyl však důvod stydět se za úspěchy v podobě všestranného rozvoje Slovenska a Podkarpatské Rusi a za „opravdovou vůli k řešení německé menšinové otázky pod vedením Švehlovým, Masarykovým a Hodžovým“.¹⁴

Skutečnost, že se stoupenci druhé republiky na přelomu podzimu a zimy 1938 opět postupně přihlásili k Masarykovi, byla v řadě ohledů překvapivá. V prvních dnech po Mnichovu byl totiž první československý prezident naopak terčem tvrdé kritiky, která ovšem ještě častěji mířila na jeho někdejšího nejbližšího spolupracovníka Edvarda Beneše. Hon na Beneše zahájily především listy spadající pod tiskový podnik Tempo (*Polední list*, *Nedělní list*, *Expres*), jehož vlastníkem byl Jiří Stříbrný. Záhy se k nim připojil agrárnický *Večer* a další konzervativní a fašistická periodika (*Venkov*, *Národní noviny*, *Brázda*, *Národní obnova* apod.). Znovu ožily i některé prvorepublikové aféry. Byla požadována rehabilitace mužů, kteří se porůznu ocitli v otevřeném či skrytém konfliktu s Hradem (Jiří Stříbrný, Karel Pergler, Radola Gajda, Josef Dürich či Bedřich Štěpánek). Vynořily se opětovně také detaily sporů Karla Kramáře s E. Benešem.¹⁵ *Polední list* již 6. listopadu 1938 v neskrývané narážce na Masarykův požadavek „odrakouštění“ z prvních let existence Československa vystoupil s heslem „Odbenešit!“, pod nímž se skrývalo volání po „nezbytnosti očistit náš veřejný život od viníků národní katastrofy“.¹⁶ Mezi diskreditované patřili nejen Benešovi věrní spolupracovníci ministerstva zahraničních věcí, ale i „Burghistorik“ Jaroslav Werstadt.¹⁷ *Večer* 25. listopadu 1938 oznamoval svým čtenářům, že ministerstvo pošt a telegrafů vyloučilo z oběhu známky „s obrazem uprchlého doktora Edvarda Beneše“, a volal po odstranění prezidentových obrazů ze škol a zdravotnických zařízení. Beneš byl označen za vzor „nestatečnosti a nedůslednosti“, který „nemůže dále trčet před očima žáků, kteří musí míti před očima jen zářné příklady“.¹⁸

Pro protimasarykovská vyjádření z této doby byla zpravidla typická méně nápadná forma. Docházelo tak k oživování národoveckých výpadů z osmdesátých

13 ANTONÍN PALEČEK, Podle cizích vzorů nebo po svém?, *Brázda* 7. 12. 1938, s. 733–734; Týž, Demokracie autoritativní, *Brázda* 21. 12. 1938, s. 781–783.

14 A. PALEČEK, Podle cizích vzorů nebo po svém?, s. 733–734.

15 J. RATAJ, *O autoritativní národní stát*, s. 47–58.

16 Odbenešit!, *Polední list* 6. 11. 1938, s. 2.

17 Dva výtečníci z bojů proti gen. Gajdovi, *Polední list* 8. 11. 1938, s. 1.

18 Cit. dle: Benešův obraz z oběhu, *Večer* 25. 11. 1938, s. 1.

2. REVOLUCE V TROSKÁCH? (1938–1945)

a devadesátých let 19. století. Masaryk byl představován jako špatný učitel i vědec, kosmopolita postrádající lásku k rodné zemi, hovořící barbarskou češtinou. Jiří Stříbrný o něm mluvil jako o citově vyprahlém člověku, posuzujícím vše z hlediska racionální účelnosti. V prostředí druhé republiky však scházel kandidát, jenž by odpovídal typu nového vůdce. Autorita T. G. Masaryka jako filozofa a státníka proto měla být nahrazena obecným kultem „mužů činu“.¹⁹

Přechodně se objevil pokus nalézt tohoto uznávaného hrdinu v agrárnickém předákovi Antonínu Švehlovi. Pomíjivost této iniciativy ale názorně demonstrovají osudy dvojice parníků pražské vltavské flotily, které byly spuštěny na vodu 1. května 1938. Z lodi pojmenované „Dr. Edvard Beneš“ byl nápis odstraněn už v listopadu téhož roku,²⁰ a byla následně přejmenována na „Labe“. Naopak parník „Antonín Švehla“ brázdil Vltavu až do roku 1942, kdy byl přejmenován na „Karlstein“. Po druhé světové válce se však situace dokonale obrátila. Zatímco prvně jmenovanému plavidlu bylo alespoň pro léta 1945–1952 jeho původní jméno vráceno, druhé z nich ve stejném období neslo jméno „T. G. Masaryk“.²¹

V tisku druhé republiky se často dávala do protikladu osobnost T. G. Masaryka jako filozofa a Antonína Švehly, jenž byl naopak prezentován jako praktický muž činu, nezatížený přílišným vzděláním.²² Redaktor *Venkova* Rudolf Halík se tak

19 J. RATAJ, *O autoritativní národní stát*, s. 58–64. Je třeba říci, že kritika Beneše a Masaryka nebyla pouze plodem pomnichovského Československa. Novinář, spisovatel a humorista Karel Poláček vydal v roce 1934 *Žurnalistický slovník*, v němž shromáždil novinářské fráze opakující se v „politické a lokální části denního tisku“. Jako hlavní zdroj, z něhož čerpal, uváděl „mladočešství“. Z těchto frází dle jeho slov „čiší nakyslý zápach pивních splašků a ozývá se z nich jakýsi starobylý, předválečný nářek. Jsou tak nakyslé, že by bylo možno z nich chemickou cestou vyráběti ocet.“ Náklonnost k používání frází podle Poláčka „prozrazuje ducha šejdiřského“, přičemž „záliba ve frázích vzniká z neznalosti fakt, z nepřítomnosti myšlenky a nedostatku vlastního úsudku“. Zatímco jména T. G. Masaryka a A. Švehly bychom ve slovníku hledali marně, heslo „Beneš“ zde nescházelo, doprovázeno následující charakteristikou: „Doktor filozofie, univerzitní profesor a zahraniční ministr. Viz: Čertovo kopýtko, Ajta! Muž ve stínu, Zákulisí, Nitky, Hrad, Hradní stvůry, Falešná lžihumanita, Židovská světovláda, Vrahové slovanského Ruska, Bolševizující legionáři, Cizáci a Osvobozenká legenda, Byzantinismus.“ Viz KAREL POLÁČEK, *Žurnalistický slovník*, Praha 1934.

20 [JAROSLAV WERSTADT] (pseudonym Ladislav Vrbický), *Soud dějin a lynč politické ulice*, *Sobota* 19. 11. 1938, s. 487–489.

21 *Parník Vyšehrad* (1938), in: *Wikipedie, otevřená encyklopedie*, [https://cs.wikipedia.org/wiki/Parník_Vyšehrad_\(1938\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Parník_Vyšehrad_(1938)) [2. 8. 2023].

22 V tomto duchu byl posléze představován i předseda vlády a Strany národní jednoty Rudolf Beran. Byl označován za člověk patřícího „k lidem, kteří se neutápí v ideologických analýzách, který se zuby nehty brání každé vědeckosti a který dovede formulovati věci tak, jak to více méně cítí každý jen poněkud uvědomělý občan. Švehlova škola tu zanechala největší stopy v jeho politickém vývoji. Stejně tak jako Švehla i Beran patří k typicky českým lidem. Vyrůstal z českého i v českém prostředí, je českým každým coulem, rozumí jako málokdo české duši, a proto dovede i po česku, bez zbytečných příkras říkati pravdu, jak je a jak ji také náš člověk dobře rozumí.“ Cit. dle: OLDŘICH SUCHÝ, *Po vládním prohlášení*, *Brázda* 21. 12. 1938, s. 765–766.

zmiňoval o dávných Švehlových obavách „o svobodu národa, vedeného k velikášství a k spoléhání na cizí“. Připomínal přitom Švehlova slova pronesená v říjnu 1932 k zástupcům někdejšího Národního výboru, kteří jej v době jeho rekonvalescence navštívili na statku v Hostivaři: „28. října 1918 nebyla naše historie dopsána. Nenechme se uspávat ješitností a přechvalováním, aby nám neutíkal skutečné potřeby národa. [...] Co u nás zůstalo zbytků poroby! Z otroka neudělám hned gentlemana. Duše člověka a národa se neprodává. Charakter nemohu jít koupit do krámu. Svoboda je hodnota, jež vyrůstá z nás a pro nás. Svoboda je pořádek a disciplína. Svoboda je starost a také vlastenectví, jež nejsou slova, ale činy.“²³

Následovala rozhořčená reakce Jaroslava Werstadta, který zůstával věrný Masarykovu odkazu. S odvoláním na Halíkův text psal o pocitech „hněvu a hnusu“, vyplývajících z „neostýchavé snahy učinit z naší národní prohry a porážky příležitost k výhře a triumfu několika politických kramářů a stranických krámů, vytloukat mocenský kapitál ze zahraničních i vnitřních těžkostí republiky, spekulovat a obchodovat s neštěstím, které postihlo národ a stát“. Halík ve svém textu „sálajícím“ podle Werstadta „stranickým duchem“ kryl nepietně a nevkusně Švehlovým jménem „obsurantismus svých názorů a nevybíravost svých invektiv“. Werstadt zvláště kritizoval tvrzení, „že Švehla odhadoval jinak světový vývoj než ‚soudobí velikáni u nás‘“. Halík podle jeho názoru pracoval pouze s náznaky a útočil „jen paušálně a nevzdělaně na ty, kdo prý ‚byli modlou‘, vedli národ ‚k velikášství a k spoléhání na cizí‘, ‚zavedli národ na kříž Golgoty‘ atd.“²⁴

I když pravicově zaměřený agrární *Večer* stejně jako *Národní listy* nešetřily ani nadále protimasarykovsky laděnými invektivami, začínaly být v umírněnějších listech postupně připomínány i Švehlovy a Masarykovy dobré vzájemné vztahy.²⁵ U příležitosti pátého výročí Švehlova úmrtí psal tentýž R. Halík už o „dvou osobnostech kromobyčejného formátu“, které se zaznamenaly „trvale do národní historie“. Pozměněný postoj k Masarykovu odkazu názorně ilustruje závěrečný odstavec: „Kdyby dnes Švehla žil, nestrpěl by neuznání a neúctu k jménu prvního prezidenta. Můžeme bojovat o pravdu, zdali jsme šli dobře v minulém dvacetiletí a kdo jest vinen za chyby a omyly. Ale pieta k mrtvému a úcta k dílu káže: Nestrhujme osobu a jméno Masarykovo do politické vřavy! Už i proto ne, když tolik oceňujeme to švehlovské: Srdce do politiky! Srdce káže uznat přednosti, i byly-li omyly.“²⁶

23 Cit. dle: RUDOLF HALÍK, Blíž k odkazu Švehlovi!, *Venkov* 16. 10. 1938, s. 1.

24 JAROSLAV WERSTADT, Spekulace s prohrou národa, *Sobota* 9, 22. 10. 1938, s. 446–447.

25 Viz JAROSLAV MED, *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*, Praha 2011, s. 236–249. Tuto symbiózu, jejíž kořeny sahaly do předmnichovského období, můžeme demonstrovat i na příkladu společného pomníku T. G. Masaryka a A. Švehly, který byl odhalen 8. srpna 1938 v Pálkovicích u Frýdku-Místku. Viz Pomník Masarykův a Švehlův odhalen v Pálkovicích u Místku, *Venkov* 9. 8. 1938, s. 3. Srov. E. BROKLOVÁ, *Antonín Švehla*, obr. 91, 92.

26 Cit. dle: [RUDOLF HALÍK] (šifra -I-), Švehla a Masaryk, *Venkov* 11. 12. 1938, s. 1.